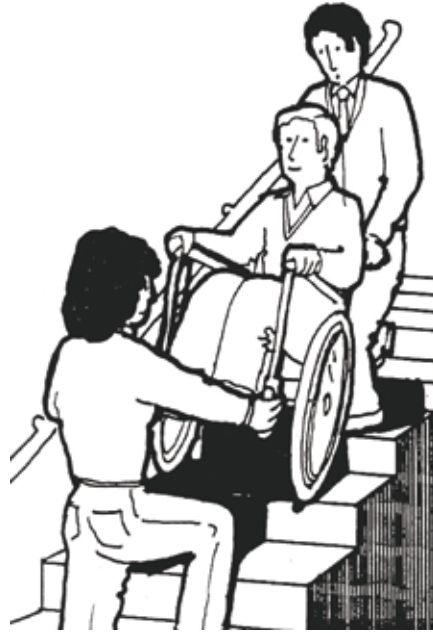

Engelli Kişilerin Acil Durum Tahliyesi

Prof. Dr. Abdurrahman KILIÇ
İTÜ Makina Fakültesi

Engellilerin eriştiği refah, çağdaşlaşmanın bir göstergesidir. Ülkemizde son yıllarda engelliler ve engelli hakları gibi konulara önem verilmeye başlandığını görmekteyiz. Engelli; "Doğuştan veya sonradan bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini değişik oranlarda kaybetmiş olup da hayatın normal gereklerine uyamayan, korunmaya, bakıma, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan bir kişi" şeklinde tanımlayabiliriz. Gerçek anlamda engel, bir şeyi yapmayı, bir şeyden yararlanmayı veya bir şeyin meydana gelmesini önleyen etkidir diyebiliriz. Özürlü kelimesi ile engelli kelimesi eş anlamlı olarak kullanılmaktadır ama bu doğru değildir. Özur; bir kusurun, bir suçun elde olmadan yapıldığının ileri sürülmesidir. Bir kişinin bazı yeteneklerini kaybetmesi özur gerektirmez. Özürlü yerine engelli kelimesi tercih edilmelidir.

Günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %10'unu, ülkemiz nüfusunun ise yaklaşık %9'unu oluşturan engellilerin problemleri, aynı zamanda ailelerin, çevrenin, toplumun, kısacası tüm insanların ortak problemi. Anayasamızın 61. Maddesi "Devlet sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır" demekle, engellilerin korunması ve toplumsal yaşama katılımlarına yardımcı olunmasına temel oluşturmaktadır. Bu

temele dayanılarak hazırlanmış kanun, tüzük ve yönetmelikler ile engellilerin yaşamını kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmiştir. Fakat, acil durumlarda engellilerin yararlanabileceği olanaklar konusunda yeterli mevzuat bulunmamaktadır. Engellilerin yangın ve acil durumlarda yararlanacağı sistemler üzerinde yeterince durulmamıştır.

Dört farklı engelli türü değerlendirilmektedir: Fiziksel, görsel, işitsel ve zihinsel engellilikler. Bu sınırlamaların her birisi binaların tahliye süreçlerinin insan kapasitesi ile ilgili belirli farklılıklar göstermektedir. Buna ilave

olarak, hayatının bir noktasında herkes astım, yaralanma ya da hamilelik gibi tahliye potansiyellerini etkileyebilecek olan hafif ya da geçici engelliliklere sahip olabilirler. İnsanlar yaşlandıkça, kısıtlamalar ortaya çıkabilir. Bütün bu koşullardan engelli olmak artık özel bir durum değildir. Araştırmacılar ideal çözümlerin sadece geleneksel olarak engelli olarak belirlenmiş olanların değil, binadaki herkesin tahliyesini kolaylaştıracak çözümler olması gerektiğini belirtmektedirler. Bunlara çözüm ararken, biri için kabul edilebilir olan bir çözümün diğerleri için engel teşkil edebileceği gerçeğinin göz ardı edilmemesi gereklidir. İdeal olarak, seçilen çözümün birden fazla gruba fayda getirmesi ya da en azından bir başka grubun güvenliğini riske atmaması gereklidir.

Kaynaklarda, engelli kişilerin güvenli bir konuma tahliyesine yönelik bir dizi seçenek verilmiştir. Sığınma alanları, güvenli asansörler, "sorumlu arkadaş" sistemleri bunlardan en çok uygulananlardır. Engelli kişilerin olduğu büyük binalarda en çok uygulanan yangın güvenlik önlemlerinden biri, bina içindeki bekleme ve sığınma alanlarının oluşturulmasıdır. Bu seçenekte engellilerin yangın sırasında binayı tahliye etmeleri gerekmemektedir; engelli kişiler korunmuş bir alana götürülmekte ve daha sonra buradan alınmaktadır. "Binaların Yangından Korunması Hakkında

Yönetmelik'te istenilen yangın güvenlik holleri bir bakıma engelliler için sığınma alanlarıdır.

Yüksek binalarda diğer bir seçenek, acil durum asansörlerinin kullanılmasıdır. Bu tür asansörler bir yangın veya diğer acil durumlarda kullanılabilir özellikte tasarlanırlar. Ülkemizde de yüksekliği 51.50 metreden yüksek olan binalarda acil durum asansörü zorunludur. Bu asansörler güvenli kaynaktan beslenmekte ve korunmuş güvenlik holüne açılmaktadır.

Üçüncü bir seçenek ise engelli kişiler için özel tahliye planlarının geliştirilmesidir. Örneğin "Sorumlu Arkadaş" sistemi ile bir acil durumda engelli kişiden ya da onun konumunu raporlamaktan sorumlu olan bir ya da bir kaç kişi belirlenmektedir. Bazı durumlarda yangına müdahale eden itfaiyecilere verilmek üzere, tahliyesi zor olabilecek kişilerin bir listesi de hazırlanmaktadır.

Engelli kişilerin bulunduğu binalara ulaşımı, asansörlerin ve rampaların kullanımı ile çözülmüştür. Görme engelli olan kişiler için asansör düğmelerindeki karakterlerin yükseltilmesi ya da Braille karakterlerinin kullanılması gibi değişiklikler ile ve işitme engelliler için basit tabela ve resimli işaretlerin kullanılması ile kolaylaştırılmaktadır.

Hastaneler ya da bakım evlerine yönelik stratejiler, engelliler için öngörülen sistemlerden farklıdır. Hastaların ve hasta olmayan engelli kişilerin tahliyesi arasında çok temel farklılıklar söz konusudur. Örneğin sağlık merkezleri hastaları güvenli bir alana aktarmak için eğitimli personelden yararlanabilirken, ofis ya da evlerde yaşayanların, kurtarma personeli gelinceye kadar ailelerinden, komşularından ya da meslektaşlarından yardım almaları gerekmektedir. Bir diğer fark ise binada yaşayanların özellikleri ile ilgidir; sağlık merkezleri çoğu durumda her hareketleri için sağlık personeline bağımlı olan hastalara ev sahipliği yaparlar. Genel olarak, engelli olsun ya da olmasınlar, çok katlı binalarda yaşayanlar kendileri ile ilgilenme anlamında bağımsız ve kendilerine

yeterli olurlar ve normal koşullarda, çoğu binaya bağımsız şekilde girip çıkabilirler. Bu farklar sebebiyle, bir sağlık merkezinde etkili olduğu kanıtlanmış olan bir çözümün diğer bina türlerinde de etkili olacağını varsaymak doğru olmaz.

Bir binada bulunan insanların tahliyesinde üç türlü tahliye stratejisinden birinin seçilmesi gerekir: Yerinde-koru, kademeli tahliye ya da herkes-dışarı. Yerinde-koruma seçeneğinde yangın sırasında yangının olduğu katta bekleyebilecekleri bir yangın ve dumana karşı korumalı alana ihtiyaç vardır. Yerinde-koru seçeneği binada bulunanların yangın sırasında buldukları yerlerde kalmaları veya bir sığınma alanına yatay şekilde hareket etmeleri anlamına gelmektedir. Örneğin hastane katları iki ayrı yangın zonu yapıldığından bir tarafta yangın çıktığında hastalar diğer tarafta bekletilebilmektedir. Bu seçenek farklı yangın güvenlik özellikleri gerektirmektedir. Bunların arasında duman kontrol sistemi; yangın ve dumanla dayanıklı duvarlar, tavanlar ve kapılar ve yardıma ihtiyaçları olması durumunda, binada bulunanların dışarıdaki insanlarla iletişime geçmelerini sağlayacak sistemler olmalıdır.

Yüksek binalarda, binanın tamamı yerine bir katın tahliyesi tercih edilmektedir. Yangından etkilenen kattan ve doğrudan üzerindeki katlardan başlayarak katların öncelik sırasına göre boşaltıldığı sıralı tahliye genelde en iyi çözümdür. Pek çok durumda, yangın katından uzakta olan katların kullanıcıları tahliye edilmesine bile gerek olmayabilir. Bu strateji binada bulunan engelli kişilerin birkaç kat boyunca yukarı veya aşağı taşınması gerekebileceği anlamına gelmektedir. Sıralı tahliye yönteminin uygulanması eğitim ve iyi bir iletişim sistemi gerektirir.

Herkes-dışarı veya tam tahliye dediğimiz seçenekte binanın tamamının derhal boşaltılmasını ifade eder. Bu durumda, fiziksel engele sahip kişiler ya güvenli asansörler kullanarak ya da merdivenlerden taşınarak tahliye edilir. Pek çok yüksek bina için, tam tahliye anlamına gelen

herkes-dışarı seçeneği iyi strateji değildir. Yüksek bir binanın tüm kullanıcıların tahliye edilmesi ciddi süre gerektirir ve gerçekten tehlike altında olanların kurtarılmasını geciktirebilir.

Bir tahliye uygulamasının başarısı binada yaşananların bu işlemi ne kadar iyi bildikleri ile orantılıdır. Yangın ve acil durumlarda yangın kapıları gibi sık olarak kullanılmayan çıkış yollarının kullanılması gerekir. Çok sıkı olarak, eğer binada yaşayanlar bu çıkışları hiçbir zaman kullanmamışlarsa, bir acil durum sırasında bunları kullanmak akıllarına gelmez. Buna ilave olarak binada bulunanlar kendilerini güvenli bir yere taşımayacağı korkusu ile acil durum sırasında yeni bir yolu denemek istemezler. Bu nedenle, tatbikatlar binada bulunanların tahliye yollarını daha yakından tanımasını sağlaması açısından önemlidir. Yüksek binaların çoğunda binada yaşayanları durumdan haberdar etmek ve onlara yönlendirme sunmak amacıyla bir iletişim sistemi bulunması gereklidir. Strateji seçildikten sonra bu stratejinin bina tahliye uygulamasına entegre edilmesi gerekir. Bu uygulamaya dayanarak bir plan tanımlanabilir ve plan binada bulunanların özelliklerine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak binada bulunanlar arasında farklılık gösterebilir. Bazı yönlendirmeler hafif seviyede, geçici veya kalıcı engelli kişiler dahil olmak üzere tüm binada bulunanlar için geçerli olabilir.

Acil durum yönergeleri hazırlansa bile binada bulunanlar büyük yönergeyi oku-

mak için zaman harcamazlar. Özellikle de detaylı bir yönerge ise ilgilenmezler. Acil durum tahliye esaslarının net ve basit olması ve kişilerin eğitilmeleri gerekir. Eğitim binada bulunanların yangın güvenlik işlemlerini daha iyi anlamaları anlamında çok önemli bir faktördür. Üç eğitim aşaması planlanır. Birinci aşamada binada bulunanlara sözlü olarak anlatılır ve bu anlatım sırasında binada bulunanlar çeşitli açıklamalar talep edebilirler ve ihtiyaçlarını ve endişelerini tartışabilirler. İkinci aşamada ise önceden duyurulmuş olan tatbikatlar gerçekleştirilir. Bu tatbikatlar sırasında sözlü anlatım sırasında verilen bilgiler uygulamaya konulur. Son olarak binada bulunanların daha iyi eğitilmesi amacıyla habersiz tatbikatlar gerçekleştirilir. Bu üç aşamalı eğitimin her yıl tekrarlanması gerekir.

Yöneticilerin büyük kısmı binada bulunanların panik olacakları korkusuyla habersiz tahliye tatbikatlarını gerçekleştirme konusunda isteksiz olurlar. Panik unsurunun bir yangın sırasında binada bulunanların davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğu hiçbir zaman kanıtlanmamıştır. Aslında çok ciddi bir yangın sırasında bile panik çok ender meydana gelmektedir. Bunun yerine dikkat edilmesi gereken en önemli konu tüm binada bulunanların yangın güvenlik eğitimlerine katılma konusunda motive edilmeleridir. Eğitim bir yük veya zaman kaybı olarak değil, bunun yerine bir kişinin ve diğer insanların güvenliği anlamında temel bir gereklilik olarak görülmelidir. Habersiz ya da habersiz tatbikatların hiçbir zaman için on beş dakikadan fazla sürmemesi gerekir. Bu süre zaten pek çok binada gerçek bir yangın sırasında güvenli bir bölgeye aktarılmalı için yeterli süredir.

Bina özellikleri yangın güvenliğinin tüm bileşenlerini etkiler. Merdivenlerin ve çıkışların boyutu ve konuları gibi binanın tasarım ve mimari özellikleri binada bulunanların tahliye olanaklarını etkileyecektir. Yangın güvenlik stratejisinin oluşturulması aşamasında bu faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekir. Özellikle acil durumlar

için bir binada belirli özellikler uygulamaya konulabilir. Bunların arasında acil durum ışıklandırması, sığınma alanları, güvenli asansörler ve yağmurlama sistemleri vardır. İletişim sistemleri ve yönlendirme sistemleri gibi diğer bazı özellikler ise her zaman kullanılabilir. Pek çok olayda bütün bu özellikler yangın güvenliğini sadece engelliler için değil, binada bulunan bütün kullanıcılar için iyileştirecektir.

Düzgün şekilde tasarlanmış olan bir yağmurlama sisteminin çalıştırılmasının tüm binada bulunanlar için yaşam tehdidi riskini ortadan kaldırdığı belirtilmektedir. Bu teorik olarak gerçek olabilir ancak yağmurlama sistemleri mükemmel bir çözüm olmayabilirler, örneğin; içten içe yanan ya da gizlenmiş bir yangında harekete geçemeyebilirler.

Düzgün şekilde tasarlanmış ve bakımı yapılan yağmurlama sistemleri çoğu durumda yangını başladığı yerle sınırlı tutacaktır ve bu da tam bir tahliye yapma ihtiyacını azaltabilir. Ancak, bazı binalarda bulunanların başka bir yere aktarılması ihtiyacı yine de gerekli olabilir. Bu sebeple, yağmurlama sistemleri yangının başladığı yer ile sınırlanması anlamında %95 etkili olabilirlerken, kaynaklarda belirtildiği gibi, engelli kişilere yönelik bir yedek plan mutlaka olmalıdır.

Engelliler için Sığınma Alanları

Güvenli alanlar, toplanma alanları, kurtarma alanları ya da tahliye bekleme alanları olarak da bilinen sığınma alanları yangına dirençli malzeme ve yangının ve dumanın geçmesini önleyen yangın kapıları ile binanın diğer kısımlarından yangına iki saat dayanıklı duvarlarla ayrılmış olan erişilebilir bir alandan meydana gelmektedirler. Sığınma alanının bir yangın merdiveniyle aynı korumayı sunması ve aynı yangına dayanıklılık özelliklerine sahip olması gereklidir. Binalarda sığınma alanı olarak yangın güvenlik holleri ve merdiven boşlukları da kullanılabilir. Bu gibi durumlarda merdiven boşluğu alanının, tekerlekli sandalye kullanıcıları dahil olmak üzere burada bekleyen engelliler tarafından

tıkanmaması için yeterince geniş bir alana sahip olması gereklidir. Bazı araştırmacılar, bir sığınma alanının merdiven boşluğu ya da asansör gibi doğrudan bir çıkış güzergahına bağlantısı olması gerektiği belirtmektedirler. İtfaiyecilerin binadaki insanları tahliye etmek için acil durum asansörleri planladıkları durumlarda, asansör lobisi sığınma alanı görevini görecektir şekilde en az 6 metrekare olarak tasarlanmaktadır. Bu durumda eğer katın terk edilmesi gerekli ise asansörleri kullanmak için beklerken koruma altında olacaklardır. Eğer bu alan doğrudan bir merdiven boşluğu ya da asansöre açılmıyor ise kurtarma personelinin bu insanlara kolayca erişebilmelerini sağlamak amacıyla bu alanın en azından bir merdiven boşluğu ya da asansöre yakın bir konumda olması gerekir.

Diğer sığınma alanları arasında iki bina arasında aynı seviyede bağlantılar olabilir. Bu gibi durumlarda iki bina bir geçiş yolu ile birbirine bağlanmış olup acil durumda binada bulunanlar diğer binaya geçerek ve onun asansörünü kullanarak tahliye edilebilirler. Bir diğer opsiyon ise katların yatay olarak birbirinden ayrılmasıdır. Bu durumda katlar her bir bölme arasında yangına ve dumana dirençli kapılar bulunacak şekilde iki ya da daha fazla bölünmeye ayrılırlar. Bölmelerden bir tanesinde yangın meydana gelmesi durumunda, binada bulunanlar diğer bölmeye geçerek ve yangın söndürülünceye ya da kurtarıncaya kadar burada beklerler.

Belirli yangına dayanıklılık özelliklerine sahip elektrikli yangın kapıları sığınma alanlarını korumak için kullanılabilir. Tekerlekli sandalyede bulunan bir kişinin yangın kapılarını açıp kapatması zor olabileceği için otomatik bir mekanizma fazlasıyla yardımcı olacaktır.

Acil Durum Asansörlerinin Tahliye için Kullanılması

Acil durum asansörü veya itfaiye asansörü terimi bir yangın sırasında kurtarma ekipleri tarafından güvenli bir şekilde kullanılacak olan asansörleri ifade etmektedir.

Yangın sırasında asansörlerin kullanılması düşünüülüyorsa, binanın tamamen yağmurlama sistemi ile donatılmış olması ve bina içinde dumanın yayılmasına özellikle dikkat edilmesi gereklidir. Bir yangın sırasında asansörlerin kullanılmasından önce asansör kabinlerinin teknik yönlerinin de göz önünde bulundurulması gereklidir. Örneğin asansörlerin yangın, ısı, duman, su hasarı ve elektrik kesintisi hasarlarına karşı korumalı olması gereklidir. Yangına dirençli kapılara ihtiyaç vardır, dumana kontrol etmek için şaft boyunca piston etkisine ve baca etkisine karşı basınçlandırma gereklidir. Kesintisiz çalışma için yedekli elektrik sistemlerinin kurulması gereklidir. Asansör kuyusuna su gitmemesi için su boşaltma sistemleri ve eğimli zeminler oluşturulmalıdır.

Acil durum asansörlerinin tahliye amacıyla kullanılması kargaşaya sebep olabilmektedir. İlk olarak bir yangın sırasında asansörlerin sadece engellilerin için kullanılmasının belirlenmesi gereklidir. Sadece fiziksel engelliğe sahip olanlar asansörleri kullanırken, engelli olmayanlar tahliye için merdivenleri kullanmalıdırlar. Asansör engelli olmayanların tahliyesi için kullanılmamalıdır. Pek çok binada, itfaiyeciler için güvenli asansörler mevcut ancak şu anda bunların kullanımı bir yangın sırasında kurtarma ekibi ile sınırlıdır. Yangın güvenlik prosedürleri engelli kişilere uyum sağlayacak şekilde değiştirilebilirler ancak itfaiyecilerin yangını söndürmek için asansörlere ihtiyaç duymaları durumunda bu problem yaratabilir çünkü başka katlarda bulunanlar aynı asansörleri kullanarak tahliye bekliyor olabilirler. Eğer asansör lobisi sığınma alanı görevi görebiliyorsa, engellilerin bulunduğu katlar asansör boşalınca kadar ya da itfaiyeciler onları tahliye etmek için en iyi zamanı seçinceye kadar güvenli şekilde bekleyebilirler. Asansörlerin yönetilmesinden kimin sorumlu olduğundan bağımsız olarak, engelli kişilerin kendilerini tespit etmesi ve durumlarını ve konumlarını iletmek için sorumlu bir kişiye ulaşabilmeleri veya doğrudan bir asansör operatörü ile temasa geçebilmeleri gereklidir.

Acil Durumda İletişim

Binada bulunanların verilen tahliye planının yangın acil durumunda kullanılacak alarmın türünü belirtmesi gereklidir. Bu alarm türü yavaş yükselen siren, kesikli siren veya sürekli bir siren olabilir. Bunun hangisi olduğunun binada bulunanlar tarafından bilinmesi çok önemlidir. Eğer bu bilgi anons sisteminden verilecek ise, bunun da planda belirtilmesi gerekir.

Bir acil durumda, binadakilerin en çok ihtiyacı olan şey faydalı bilgidir. Örneğin, yangının konumu tahliye güzergahı seçeneğini etkileyebilir ve bir anons sistemi binadakileri ortaya çıkan durumdan haberdar etmenin etkili bir yolu olabilir. Binadalılara, yangın olduğu, yangının yeri ve en iyi aksiyon planının ne olduğu konusunda sürekli olarak bilgilendirmek önemlidir. Buna ilave olarak, binadakilerin arasında ya da binadakiler ile kurtarma ekibi arasında tahliye sırasında haberleşmenin önemi yadsınmamalıdır. Engelli kişilerin iletişim anlamında farklı ihtiyaçları olmaktadır ve bunlar engellerinin doğasına ve onlar için tasarlanmış olan yangın güvenlik işlemine bağlı olarak bir kişiden diğerine farklılık göstermektedir. İletişim ihtiyaçlarının olayın durumuna göre belirlenmesi gereklidir.

Tahliye boyunca, alarm ses seviyesinin çok yüksek olması durumunda, alarm iletişimi ciddi şekilde aksatabilir. Alarm hoparlörlerinin koridorlar veya merdiven boşlukları gibi alarm sesinin acil durum sırasında binadakiler arasında önemli iletişimi engelleyebileceği için dolaşım alanları yerine, yaşam ve çalışma alanlarına yerleştirilmelidir. Buna ilave olarak, yapılan anonsların duyulabilmesini sağlamak için, anons yapılırken alarmın durdurulabilmesi de önemlidir. İtfaiyeciler bir binaya geldikleri zaman, bazen durum tamamen kontrol altında olmasa da alarmı kapatırlar. Bu işlem bazı binalarda bulunanların acil durum ortadan kalktığını düşünmesine ve ilk konumlarına dönmelerine yol açabilir. Sürekli sinyal binadakileri, durum hala kontrol altına alınmadığı ve güvenli bir yerde kalmaya devam etmeleri ge-

rektiği konusunda uyaracaktır. Tahliye işlemlerini yakından bilmeyen engelli kişiler büyük olasılıkla diğer kişilere göre daha fazla bilgiye ihtiyaç duyacaklardır ve alarmın yüksek sesi uzun bir süre boyunca onların endişesini artırabilir ve birbirleri ile olan iletişimlerini engelleyebilir. Sığınma alanlarında ve merdivenlerde alarm olmamalıdır.

Yangın Sorumluları

Pek çok ofis binasında yangın sorumluları sistemi vardır. Genel olarak, her katta binanın bir bölümünde görev yapan bir çalışan yangın sorumlusu olarak atanır. Yangın sorumlularının genelde belirli bir eğitim almaları ve tahliye konusunu çok iyi bilmeleri gerekir. Bu kişiler, aynı zamanda binadakileri tahliye konusunda bilgilendirmeli ve acil durumda herkesin bir güvenlik alanına ulaşmasını sağlamalıdır. Bu tür bir sistem gerekli olan ve uygun olan bir sistemdir, çünkü acil durumda bir kişinin lider rolünü üstlenmesini ve diğerlerini bilgilendirip onları güvenli alana yönlendirmesini garantiler. Yangın sorumlusu olarak seçilen kişi, günlük operasyonlarda otorite sahibi bir pozisyona sahip olmalıdır, çünkü bir acil durumda diğerleri normalde alt pozisyonda görev yapan birisi olan yangın sorumlusunun verdiği talimatları ciddiye almayabilir. Buna ilave olarak, yangın sorumlusunun sürekli olarak tesis dışında çalışması gereken bir kişi olmaması gerekir. İzin, hastalık izni veya başka sebeplerden ötürü binada olmayabilecek olan yangın sorumlularının yerini alması için yedek yangın sorumluları da belirlenmelidir.

Apartman türü konutlarda yangın sorumluluğunun uygulanması zordur. Bir apartmanda yaşayan bir kişinin, herkesi tahliye etmesi beklenemez. Bu kişinin, binadaki herkesin binayı terk ettiğinden emin olmak için, sorumluluğu altındaki tüm özel dairelere erişebilmesi gereklidir. Buna ilave olarak bu görev için doğru kişinin belirlenmesi de zor olabilmektedir. Bu kişinin bu görevi üstlenmeye istekli olması, fiziksel olarak yardım edebilir veya yardım getirebilir olması ve binadan sık olarak uzakta olan birisi olmaması gereklidir. Bu kişinin sorumlulukları; binadaki diğer kişilere yangın güvenliği bilgisi vermek, yangın durumunda tüm kapıları çalmak, yardıma ihtiyacı olabilecek olan binada bulunanları tespit etmek ve itfaiyecilere ya da kurtarma ekibine, yardıma ihtiyacı olan binada bulunanların konumlarını raporlamaktır. Yangın koruma görevlisinin her zaman için kendi dairesinde bulunması beklenemeyeceği için, bir yangın sırasında bu sorumlunun binada olmasını garantilemenin yolu yoktur. Birden fazla yangın sorumlusunun tespit edilmesi bu problemi çözebilir ve bir acil durumda bu sorumlulardan en azından bir tanesinin binada bulunması olasılığını artırabilir. Apartmanlarda, yangın sorumlusu teorik olarak uygun görülse de pratik olarak yararlı olması zordur.

Binadaki Yardıma İhtiyacı Olanların Listesi

Yüksek binaların büyük kısmında, bazen "engelli listesi" olarak da adlandırılan bir sistem uygulanır. Bu liste engelli kişilerin güncel bir listesini, onların sınırlamalarını ve binadaki konumlarını içerir. Bu liste sistemi, eğer güncel tutulabilirse, yardıma ihtiyacı olan kişileri hızlı şekilde tespit etme anlamında faydalı olabilir ve olay mahalline gelen kurtarma ekibi tarafından kullanılabilir.

Maalesef engelli listesi, her zaman için binadaki engelli kişilerin tam listesi olmamaktadır. Engelli ziyaretçiler bu listede olmayacaktır. Düzenli olarak binada olan engellilerin bulunduğu binalar özel sebeplerden ötürü bu listede olmayı

reddedebilirler veya bu tür bir sistemin olduğundan haberdar olmadıkları için bu listeye katılmak için başvurmayabilirler. Engelli listesi ile ilgili problem, genelde güncel tutulmamalarıdır. Eğer liste doğru değilse, kurtarma ekipleri değerli vakitlerini harcamış olacaklar yardıma ihtiyacı olan diğer kişiler ulaşmaları gecikecektir. Bir yangın listesinin faydalı bir araç olabilmesi için, bir kişinin bu listeyi her 3 ila 6 ayda bir güncellemesi gerekir.

Yardımcı Arkadaş Sistemi

Engelli kişilerin bulunduğu pek çok ofis binası, yardımcı arkadaş sistemini uygulamaktadır. Engelli her bir kişi, engelli olmayan bir ya da daha fazla kişi ile eşleştirilir. İşitme ya da görme engelli bir kişinin, diğer bir kişiye atanması ve fiziksel engelliliğe sahip bir kişinin ise iki kişiye atanması önerilmektedir. Bunun yanında, her engelli kişinin iki kişiye atanması da önerilmektedir, çünkü bu durumda yangın sırasında bir tanesi orada olmazsa diğer yardımcı mevcut olacaktır. Elbette, eğer engelliliğe sahip kişinin bu şekilde belirlenmek istememesi veya özel muamele görmek istememesi durumunda bu sistem kullanılamaz.

Yardımcı arkadaşların dikkatli şekilde seçilmesi gerekir. Yardımcı arkadaş ve engelli kişi bir acil durumda hızlı şekilde birbirleri ile temasa geçebilmelidir. Yardımcı arkadaşın eğitimsiz olduğu ya da uygun olmadığı (örneğin, engelli kişinin taşınması gerekiyorsa yardımcı arkadaşın yeterince güçlü olmaması gibi) durumlarda bu sistem etkisiz hale gelmektedir. Eğer yardımcı arkadaş eğitimsiz gibi görünüyorsa engelli kişiyi tahliye anlamında motive etmek için gerekli olan güveni uyandırma olasılığı çok düşük olacaktır. Pek çok durumda engelli kişinin gerçekten yardıma ihtiyaç olup olmadığını belirleyebilmesi ve yardıma ihtiyacı varsa ne tür bir yardıma gerek olduğunu belirleyebilmesi gereklidir.

Yardımcı arkadaşın bir tahliye süreci boyunca engelli kişinin yanında olması beklenir. Eğer bir başka kata geçilmesi gerekiyorsa yardımcı arkadaşın ve en-

gelli kişinin diğer kişiler gidinceye kadar ve merdiven boşlukları tahliye için boşalınca ya kadar beklemeleri tavsiye edilmektedir. Bu kullanılan tahliye tekniğinin türüne bağlıdır. Örneğin işitme engelli bir kişi binayı tahliye eden diğer insanların akışına uyarak diğerleriyle aynı süratte kendisi de binayı tahliye edebilir. Diğer yandan tekerlekli sandalyede bulunan birisini merdivenlerden aşağı indirmek merdiven boşluğunun tamamını işgal edebilir ve bu sebeple binadakilerin büyük kısmı tahliye edildikten sonrası bu işlemin yapılması daha uygundur. Üzerinde uzlaşmış olan bu prosedürün ne olduğundan bağımsız olarak bu prosedürün önceden egzersiz edilmiş olması gereklidir. Bu sayede hem yardımcı arkadaş hem de engelli kişi bu yöntemi bilecek ve kolayca uygulayabilir olacaktır.

Yardımcı arkadaş sistemi aynı zamanda apartman türü binalarda da uygulanabilmektedir. Ancak komşuların birbirlerini çok iyi tanımadıkları durumlarda yeterince faydalı olmamaktadır. Engelli bazı kişiler kendilerine yardımcı olması için bir yabancıdan atanmış olmasından rahatsız olabilirler. Ancak diğer taraftan engelli kişi için kendisine herhangi bir acil durumda yardımcı olacak bir kişinin varlığı da rahatlatıcı olacaktır. Yardımcı arkadaş sistemi, yardımcı arkadaşların doğru şekilde eşleştirildiği durumlarda iki tarafça da bir yük olarak görülmemelidir. Ofis binası ya da apartmanda her zaman bulunmayan bir kişi iyi bir yardımcı arkadaş adayı olmayacaktır. Bir engelli kişiye birden fazla yardımcı arkadaş atanması bu gibi durumları önleyebilir.

Yardımcı arkadaş atanması engelli kişiye yardımcı olma sorumluluğunu en azından bir kişinin üstlenmesini garantiler. Hiç kimsenin yardımcı arkadaş olarak atanmaması durumunda, binadaki herkesin bir başkasının engelli kişiye yardımcı olacağını varsayması riski söz konusudur. Diğer yandan ise bu kişi tamamen yardımsız bırakılmış olabilir. Yardımcı arkadaş sistemi özellikle binada yalnız yaşayan kişiler için faydalı olmaktadır. ■